

İÇİMİZDEKİ SURİYE

[Gaziantep Ortak Akıl Raporu-2]

[Ağustos 2015]

SUNUŞ

Komşumuz Suriye’de 2011 Mart ayından bu yana süren iç savaş ve insanlık dramı binlerce kişinin ölümüne, milyonlarca kişinin de yerinden edilmesine neden olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Şiddetten etkilenen Suriyeliler ülkelerini terk etmek zorunda kalmakta ve milyonlarca insan, başka ülkelere sığınarak yaşam mücadelesi vermeye çalışmaktadır.

Sığınılan ülkelerin başında Suriye ile 877 km. sınırı ve güçlü tarihi, kültürel, ekonomik bağları olan Türkiye Cumhuriyeti gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti 29 Nisan 2011 tarihinde sığınmacılara kapısını açtı ve o tarihten bu yana yaklaşık 2 milyon Suriyeli ülkemize sığındı. Uluslararası hukuk teamülleri uyarınca, Türkiye’nin açık kapı politikası sonucunda, ülkeye kabul edilen Suriye vatandaşlarına “geçici koruma” statüsü verilmiştir. Başka bir ifade ile Suriye’deki durum normale dönene kadar Türkiye’de bir anlamda “misafir” konumunda barındırılmaktadırlar.

Yerinden edilen, göç etmek zorunda kalan 4 milyonu aşkın Suriyelinin yüzde 45’i “geçici koruma” statüsü altında Türkiye’de bulunmaktadır. Resmi rakamlara göre ülkemizdeki 1,8 milyon Suriyelinin büyük bir kısmı da başta Gaziantep olmak üzere bölgedeki sınır illerinde yaşamaktadır ve Suriyeliler ile yaşamak toplumu sosyo - ekonomik olarak önemli derecede etkilemektedir.

Yaşamı ekonomik, kültürel ve güvenlik olarak etkileyen mevcut bu durum karşısında Gaziantep Ticaret Odası Meclisi 04 Aralık 2013 tarihinde özel “Suriye” gündemi ile toplanmış ve bir komite oluşturmuştur. Oluşturulan Komite, 12 sivil toplum kuruluşu ve 3 üniversitenin katılımıyla bir **ORTAK AKIL RAPORU** hazırlayarak kamuoyuyla paylaşmış, Gaziantep Milletvekillerinin ve Bölgedeki Ticaret ve Sanayi Odalarının desteği ile Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik’e sunmuştur.

Suriyeli misafirlerle ilgili sorunları eğitim-sağlık-ekonomi-güvenlik olmak üzere 4 ana başlıkta toplayan, sadece sorunları tespit etmekle kalmayan, bu problem ve risklere yönelik görüş ve çözüm önerilerini de içeren bu rapor hem yerli ve yabancı medyanın, hem siyasilerin hem de kamuoyunun oldukça dikkatini çekmiştir.

Geçtiğimiz son 2 yıldan buyana yurtiçinden veya yurtdışından birçok kurum ve kuruluş Suriye krizine ilişkin incelemeler yapmakta ve raporlar hazırlamaktadır. **Gaziantep Ortak Akıl Raporu’nun en önemli özelliği, raporun süreçten birebir etkilenen sivil inisiyatif tarafından gerçekçi bir bakış açısı ile, hiçbir siyasi görüşün etkisi altında kalmadan hazırlanmış olmasıdır.**

Suriyeliler ile aynı mahallede yaşayan, aynı hastanede tedavi gören, aynı caddelerde dolaşan, aynı parkta çocuklarını oynatan, aynı restoranda yemek yiyen, aynı marketlerden alışveriş yapan, aynı işyerinde çalışan ama ayrı dili konuşan, ayrı toplumsal değerlere ve yaşam şartlarına sahip kişiler tarafından hazırlanan bu rapor; **“aynı özellikler” ile “ayrı özellikler” arasında çatışma değil uyum kurulması temeline oturtulmuştur.**

Raporun hazırlanmasından bu yana geçen 18 aylık süreçte bazı öneriler dikkate alınarak gerek yasal düzenlemeler yapılmış gerekse bazı özel uygulamalar hayata geçirilmiştir. Örneğin Suriye plakalı araçlara geçici plaka verilmesi gibi. Ancak bu rapor hazırlandığında Gaziantep'te yaşayan Suriyeli sayısı 18 aylık süreçte resmi rakamlara göre yüzde 100 artış göstermiş, raporda savunulan Suriyelilerin kente, topluma ve ekonomiye makul derece ve biçimlerde entegre edilmesi noktasında arzu edilen başarı elde edilememiştir.

Dolayısıyla raporun güncellenme gereği ortaya çıkmıştır. Şubat 2014'te hazırlanarak kamuoyuyla paylaşılan raporun ardından geçen 18 aylık süreçte ekonomi-güvenlik-sağlık-eğitim başlıklarında neler yaşandı, hangi öneriler hayata geçirildi, nasıl ilerleme kaydedildi bu raporda yer verilmiş olup, **ilk rapordan farklı olarak bir de turizm başlığı eklenerek yaşanan sürecin turizme etkilerine de değinilmiştir.** Öte yandan raporda Suriyelilerin bölgedeki diğer illere etkisini içeren verilere de yer verilmiş bu nokta Adıyaman, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Hatay, Kilis ve Osmaniye illerinin Ticaret ve Sanayi Odalarının desteği alınmıştır.

Şu an savaş dursa dahi Suriye'de insani ve iktisadi altyapının yok olması, Suriyeli misafirler ile ekonomik, kültürel ve insani ilişkilerimizin uzun yıllar süreceği farkındalığı ile; bu gibi olağanüstü durumlarda ortaya çıkan sorunları orta ve uzun vadede, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla ele alacak ve çözebilecek bir modele ihtiyaç olduğunu savunan bu raporun amacı, Suriyeli misafirlerle ilgili bir strateji dokümanı ve eylem planı oluşturmaktır.

Türkiye halkı yaşanan problemlere rağmen insani bir görev yapmanın bilinci ile birçok fedakârlığa göğüs germektedir. Buradaki temel beklenti, bu problemlere yönelik daha geniş ve orta vadeli planların yapılması ve uygulamaya geçirilmesidir.

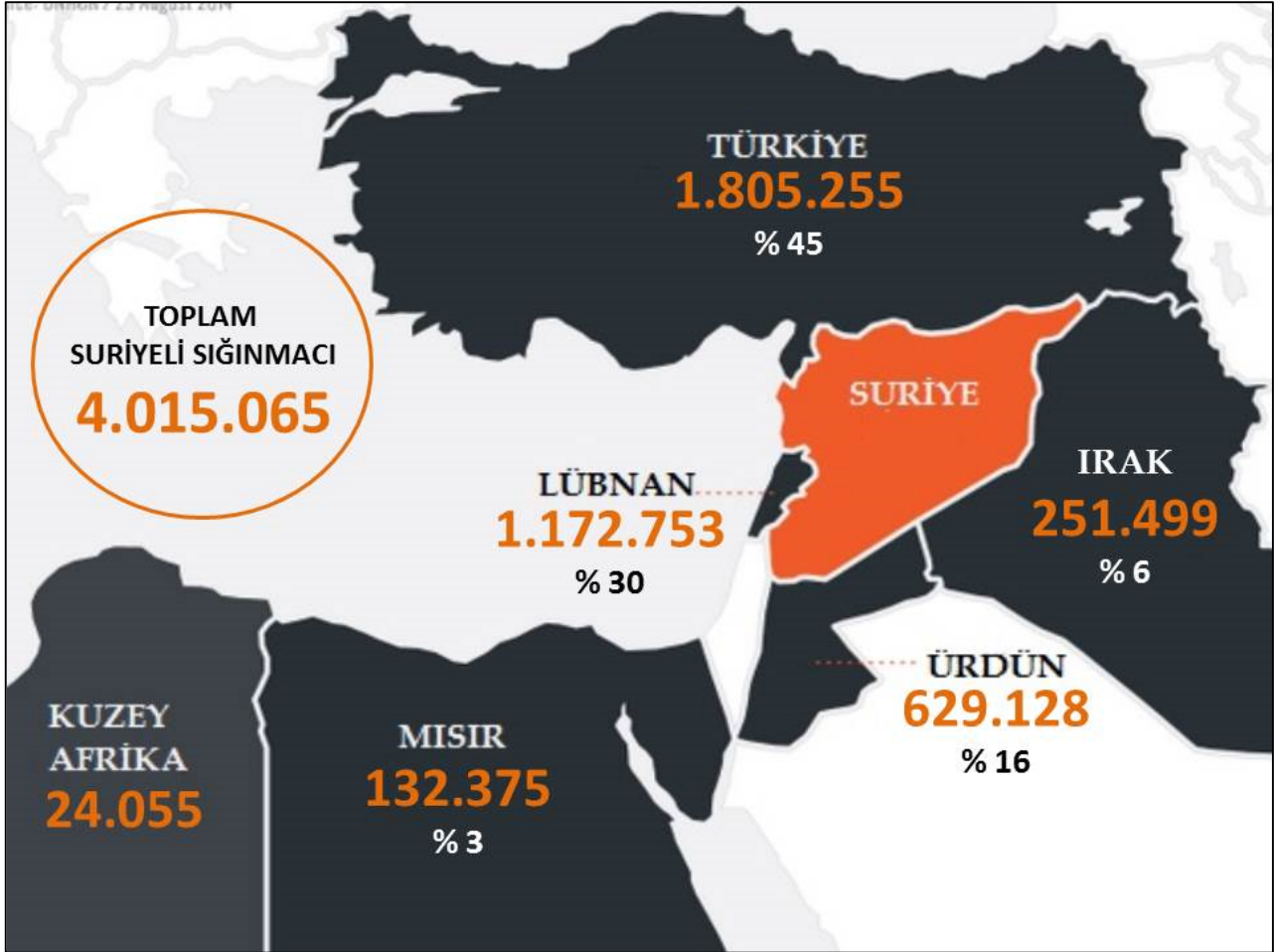
Suriye'deki bu savaşın bitmesi ve Suriyelilerin evlerine dönmesi en büyük temennimizdir. Komşu ülkelerle barış içinde yaşamak başta güvenlik olmak üzere bölgenin sosyo-ekonomik gelişimi anlamında büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda barışın en kısa zamanda tesis edilmesi temennisiyle yürüttüğümüz bu çalışmanın faydalı olmasını diler, saygılar sunarız.

Gaziantep Ticaret Odası

MEVCUT DURUM

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Temmuz 2015 verilerine göre 2011 yılından bu yana Suriye'deki şiddetten etkilendiği için başka ülkelere sığınanların sayısı 4.015.065 kişiye ulaşmıştır. Bu insanların % 45'i Türkiye, % 30'u Lübnan, % 16'sı Ürdün, % 6'sı Irak ve % 3'ü de Mısır'a sığınmıştır. Kuzey Afrika ülkelerine göç edenlerin sayısı ise 24.055 kişidir. Avrupa ülkeleri ise zor durumdaki milyonlarca Suriyeli 'den sadece 311.349'unu ülkelerine kabul etmiştir. Bunların % 49'u da Almanya ve İsveç'tedir.



Ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin demografik olarak dağılımlarına baktığımızda ise % 50,5'nin kadın, % 49,5'nin ise erkek olduğu ve yarısından fazlasının da 18-60 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Türkiye'deki 1,8 milyon Suriyelinin 265 bini, 10 ildeki 25 Geçici Barınma Merkezlerinde yaşamakta. Ülkemize sığınan Suriyelilerin yüzde 85'i ise neredeyse Türkiye'nin her ilinde halkla iç içe yaşam mücadelesi vermekte.

Türkiye'deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

İL	Geçici Barınma Merkezi Mevcudu	Barınma Merkezi Dışındaki Kayıtlı Mevcut	Toplam
HATAY	14.873	229.617	244.490
GAZİANTEP	53.191	258.568	311.759
ŞANLIURFA	106.716	300.000 (tahmini)	406.716
KİLİS	34.877	76.599	111.476
MARDİN	10.201		
KAHRAMANMARAŞ	17.761		
OSMANİYE	9.198	16.802	26.000
ADİYAMAN	9.689	8.959	18.648
ADANA	11.172		
MALATYA	7.784		
GENEL TOPLAM	264.942		

AFAD Ağustos 2015 verilerine göre Gaziantep ve ilçelerinde kayıtlı toplam 311.759 Suriyeli bulunmaktadır. Bunların yüzde 17'si yani 53.191'i Gaziantep'teki 5 adet Geçici Barınma Merkezlerinde yaşamakta. Barınma merkezlerinde kalan kadın sayısı 25.969, erkek ise 27.222'dir. Gaziantep'te kamp dışında kalan toplam Suriyeli sayısı ise 258.568'dir.

Gaziantep ve ilçelerinde Barınma Merkezleri dışındaki kayıtlı Suriyeliler

	Kayıtlı Suriyeli Sayısı
Gaziantep Merkez	221.198
Şahinbey	160.099
Şehitkamil	54.759
Diğer	6.340
Nizip Merkez	25.791
İslahiye Merkez	11.579
TOPLAM	258.568

SURİYELİ SİĞINMACILARLA İLGİLİ YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Şubat 2014'te hazırlanan Gaziantep Ortak Akıl Raporu sorunları ve çözüm önerilerini Güvenlik-Ekonomi-Eğitim ve Sağlık başlıkları altında toplamıştı. Bu raporda aynı ana başlıklar altında gelinen nokta incelenmiş olmakla birlikte, turizm konusu ayrı başlık altında değerlendirilerek, Gaziantep ve bölge turizminin Suriye iç savaşı ve terör örgütlerinin yarattığı kaostan nasıl etkilendiği ve bu konuda alınması gereken önlemlere yer verilmiştir.

1- SURİYELİ SİĞINMACILARIN BÖLGE GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ

Suriyeli misafirlerin beraberinde getirdiği temel sorunların başında güvenlik gelmektedir. Bu konudaki tedirginliğin en önemli nedeni, sınırı geçen Suriye vatandaşları arasında terör, hırsızlık, gasp gibi yasa dışı faaliyetlerde bulunanların mevcudiyeti ve bu suç işleme oranının artma tehlikesidir.

1.1. Suriyeliler için sağlıklı bir kayıt sistemi oluşturulmalı

Sağlıklı bir kayıt sisteminin güvenlik açısından önemini ilk raporumuzda belirtmiştik. Aradan geçen süre zarfında kayıt işlemini daha sıkı bir şekilde parmak izleri alınarak yapıldığı, bu konuda mobil kayıt tırlarının devreye sokulduğu gözlemlenmiştir. Tır mobil kayıt merkezleri aracılığı Gaziantep'te 160.099 Suriyelinin kayıt altına alındığı bilinmektedir. Ancak TC Cumhuriyeti topraklarındaki Suriyelilerin yüzde 100'nün kayıt altına alınmadığı bir gerçektir.

1.2. Suriye plakalı araçlar için kayıt sistemi oluşturulmalı

“Halihazırda Gaziantep'te 5000'den fazla Suriye plakalı araç bulunmaktadır. Bu araçlara geçici – misafir plakalar verilmesi, araçların kayıt altına alınmasını ve takibini sağlayacaktır. Trafik sigortalarının yapılmasının şart koşulması ve TÜV muayene istasyonlarında yılda bir muayene yapılması alınacak diğer önemler arasındadır” şeklindeki, Suriye plakalı araçlara geçici/misafir plaka verilmesi, araçların kayıt altına alınarak takibinin sağlanması yönündeki 1.Ortak Akıl Raporumuzda yer alan bu öneri Karayolları Trafik Yönetmeliğinde yapılan değişiklik ile uygulamaya alınmıştır.

Karayolları Trafik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 22/11/2014 tarih ve 29183 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanmış olup, yapılan bu değişiklikle Karayolları Trafik Yönetmeliğine (KTY) 51' inci maddeden sonra gelmek üzere “Ülkelerindeki olağanüstü haller nedeniyle ülkemize giriş yapan yabancılara ait araçlara geçici trafik belgesi ve tescil plakası verilmesi” başlıklı 51/A maddesi eklenmiştir.

Yönetmelikte yapılan değişiklik gereğince 03/04/2015 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarının beraberinde getirdikleri araçlarına geçici trafik belgesi ve tescil plakası verilmesi işlemleri trafik tescil şube veya bürolarındaki görevliler tarafından yapılmaktadır.

Kayıt altına alınan Suriye plakalı araçlara il kodundan sonra geçici tescil olarak **SAA 001'den SZZ 999'a** kadar sıralı plakalar veriliyor. Uygulama Suriye plakalarının alınıp yerine Türkiye Cumhuriyeti'nde araçlara takılan plakaların verilmesi şeklinde yapılıyor. Suriyelilerin Arapça düzenlenmiş plakaları ülkelerine dönmeye karar verdiği zaman iade edilecek. Geçici Türk plakası alan Suriyelilerin araçlarına sigorta işlemi de yapılıyor

Mayıs-Temmuz 2015 döneminde Gaziantep trafiğine çıkan **3 bin 100 Suriye plakalı araca geçici** Türk plakası verildi. Gaziantep genelinde 5 – 6 bin arasında Suriye plakalı aracın olduğu tahmin ediliyor. Şanlıurfa'da ise bu rakam 1.299'dur.

2. EKONOMİK ETKİLER

Suriyeli sığınmacılar sadece tüketici değil

Türk hükümeti ve Türk halkı, Suriye’de yaşanan drama oldukça misafirperver ve cömertçe cevap vermiş, hükümet kamplarda yaşayan binlerce sığınmacıya yüksek standartlarda bir yaşam sunmak için 6 milyar doları aşan harcama yapmıştır. Bu tutum dünya üzerinde Türkiye için bir gurur kaynağı ve güçlü bir ulusal devlet imajı oluşturmakla birlikte ekonomimiz için yarattığı külfet de göz ardı edilemez. Ancak bu külfet paylaşılmadığı müddetçe yardımın sürdürülebilirliği de mümkün olmayacaktır.

Bu durumun yanı sıra, ihracatçılarımızın transit geçişte Suriye’yi kullanamaması, Suriye’de yatırım yapan Türk firmaların faaliyetlerini durdurması, Suriyelilerin çalışma hayatına kayıtdışı bir şekilde dahil olması ve sığınmacıların yaşadığı sınır kentlerinde enflasyon oranlarının ülke ortalamasının üstünde olması gibi olumsuz ekonomik etkilerle karşı karşıya olduğumuz bir gerçektir.

Suriyeli sığınmacıların ekonomik açıdan oluşturduğu sorunların çözümüne Suriye’den gelen insanların sadece birer tüketici ve yardım bekleyen insanlar olarak kabul edilerek politikaların bu yönde üretilmesi olarak yaklaşmak doğru değildir. Çünkü; Gaziantep başta olmak üzere Türkiye’deki bazı Suriyeli sığınmacılar değişik kriter ve ölçüde yüksek iktisadi girdi sağlamaktadır. Dolayısıyla sığınmacıların ekonomi üzerine etkilerini maliyet-fırsat perspektifinden değerlendirerek çözüm üretmek en doğru yaklaşımdır.

Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların özelde Gaziantep genelde bölgemiz ekonomisi üzerinde yarattığı olumlu/olumsuz etkileri şu şekilde sıralayabiliriz.

2.1. Uluslararası pazarlara ulaşımında maliyet artışı: Suriye üzerinden uluslararası pazarlara yapılan ihracat, krizden en çok etkilenen unsurların başında gelmektedir. İhracatçılarımız transit geçişte Suriye’yi kullanamamakta, Suriye üzerinden geçiş yaptığı ülkelere farklı ulaşım yolları ile ulaşarak artı maliyetlere katlanmak zorunda kalmaktadır.

Bu maliyetlere katlanan üretici/ihracatçılara ek teşvikler sağlanmalıdır. Aksi takdirde ilimiz ve bölgemizin ekonomik gelişimi ciddi yaralar alacaktır.

Euro bölgesindeki ekonomik daralma, Rusya ve Ukrayna’da yaşanan krizler de göz önünde tutulduğunda, Suriye üzerinden transit geçiş ile ulaşılan Suudi Arabistan, Ürdün, Lübnan, Yemen gibi ülkeler Türkiye ihracatı için önemli pazarlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yapılan ihracatın krizin başladığı 2011 yılından bu yana seyri incelendiğinde, çok daha yüksek bir potansiyelin varlığı söz konusu iken ihracat oranlarındaki artışın sınırlı kaldığı, arzu edilen düzeye çıkarılamamış olduğu görülmektedir.

Gaziantep ihracatı, 1000\$

	2011	2012	2013	2014	2015*
Suudi Arabistan	242.657	289.361	300.707	348.203	234.255
Ürdün	24.520	19.978	34.479	35.693	20.652
Lübnan	21.515	20.319	39.294	47.950	18.314
Yemen	12.939	18.229	27.250	31.312	12.385

Kaynak: TÜİK

*Ocak-Haziran 2015

2.2. **Suriye ihracatındaki istikrarsızlık:** Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle, ülkemiz ile Suriye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin son dört yılda büyük oranda bozulmuş olmasının bölge ticaretine de olumsuz yansımaları olduğunu söylemek mümkündür.

Son 10 yıllık süreç incelendiğinde; 2005 - 2010 döneminde her yıl artan bir ivme ile devam eden Türkiye’nin Suriye’ye ihracatında 2011 yılından itibaren düzensizlikler başlamıştır. Krizin başladığı yıl % 12 kayıp yaşayan ihracat 2012 yılında %69’luk daha sert bir düşüş yaşamıştır. İnsanı yardımların etkisi ile de ihracat 2013 yılında %105’lik bir artış göstermiş olmasına rağmen, 2014 yılından itibaren artış oranında düşüşler başlamıştır. 2015 yılının ilk 6 aylık döneminde ise bir önceki yılın 6 aylık dönemine göre sadece %2,3’lük bir ihracat artışı gözlenmiştir.

Türkiye’nin Suriye’ye olan ihracatı

	İhracat 1000 Dolar	Değişim (%)
2010	1.844.605	
2011	1.609.861	-12
2012	497.960	-69
2013	1.024.473	105
2014	1.800.962	76
2015*	741.505	2,3

Kaynak : TÜİK

*Ocak-Haziran 2015 dönemi

Gaziantep’in Suriye’ye olan ihracatında da Türkiye ihracatındaki seyir görülmektedir. Gaziantep’in Suriye’ye ihracatı krizin başlangıcının ardından 2012 yılında %45’lik sert bir düşüş yaşarken, 2013 yılında insani yardımların etkisi ile % 417’lik bir artış kaydetmiştir.

Türkiye’deki en fazla Suriyeliyi misafir eden Adıyaman, Şanlıurfa, Kilis, Hatay, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerinde de durum pek farklı değildir.

İl	2011	2012	2013	2014	2014 Ocak-Haziran	2015 Ocak-Haziran
Adıyaman	971.991		540.218	2.102.381	1.183.207	1.068.681
Gaziantep	96.193.807	53.279.443	275.805.658	360.207.908	154.225.798	184.449.198
Hatay	96.978.595	56.759.033	122.035.536	224.845.458	85.181.889	123.011.063
Kahramanmaraş	12.088.741	1.547.526	6.127.590	8.384.913	3.737.025	3.731.911
Şanlıurfa	53.864.420	3.174.373	37.448.337	32.773.031	11.587.387	30.800.760
Kilis	16.205.268	5.141.019	10.537.540	26.967.674	11.162.394	14.656.304
Osmaniye	31.109.145	526.001	3.024.807	1.248.872	950.406	216.061

Kaynak : TÜİK

Türkiye’nin kamplarda yaşayan Suriyelilere ve Suriye içine yaptığı insani yardımların büyük çoğunluğu yerel firmalar üzerinden sağlanmaktadır. Tüm dünyadan Suriye’ye giden yardım malzemeleri de sınır illerindeki firmalar tarafından karşılanmaktadır. Bu durum özellikle tekstil, gıda alanlarında faaliyet gösteren firmalar açısından fırsat yaratmakla birlikte, istikrar arz etmemektedir. Dolayısıyla da firmalar sağlıklı bir yatırım ve üretim planlaması yapamamaktadır.

2.3. Suriye’deki yatırım faaliyetlerinin durması: Suriye’de özellikle Halep’te yatırım yapan Gaziantep’li girişimcilerin faaliyetleri tamamen durmuş ve fabrikalarında büyük hasarlar meydana gelmiştir. Bu yatırımcılar birçok yerel ve ulusal mercilere başvurmalarına rağmen hiçbir yanıt ve destek alamamışlardır.

Hâlihazırda Suriye’de yatırım yapan Gaziantep’li 10’u aşkın firma bu yönde mağduriyet yaşamaktadır. Yatırımcılar yanında orada depo, irtibat ofisi gibi birimler açmış birçok firmamız vardır. *Öncelikle bu firmaların oradaki zararları tespit edilmeli ve bu firmalara SGK, Vergi, KDV gibi alanlarda avantajlar sağlanmalıdır.*

2.4. Kayıtdışı ekonomi ve sığınmacıların çalışma hayatına dahil edilmesi: Suriyeliler, işverenler tarafından hem vicdani duygular hem de işgücüne olan ihtiyaçlarından dolayı zaman zaman kayıt dışı olarak çalıştırılmaktadır. Kayıt dışı uygulamalar, hem Suriyeli sığınmacıların düşük ve güvencesiz ücretlerle çalıştırılmasına ve çocuk işçiliğine sebebiyet vermekte, hem de yerel halka verilen maaşların da düşmesine neden olarak yerel çalışanlar arasında rahatsızlık yaratmaktadır. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı sınır illerindeki işsizlik oranının Türkiye ortalamasından yüksek seyrettiği de görülmektedir.

	TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	TR63 Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TÜRKİYE
2011	15,4	8,2	13,3	8,6
2012	12,4	6,8	12,6	8,2
2013	8,1	16,7	13,3	8,7
2014	8	17,4	15,4	9,9

Öte yandan Suriyeli mültecileri çalıştıran iş yerlerinde kaza olması durumunda yasal olarak bu kişiler sigorta ettirilemediklerinden, işverenlerin yüksek cezalarla karşılaşması riski doğmakta hem de kayıt dışı işçi çalıştıran firmalar ile çalıştırmayanlar arasında haksız rekabet doğmaktadır.

Nitekim; Son dönemlerde SGK müfettişlerinin işyerlerine yaptığı denetimlerde yasalar müsaade etmediği için kaçak işçi durumuna düşen Suriyeliler nedeni ile işverenlere ağır cezai uygulamalar yapılmaktadır. Bu durumun suçlusunun işveren olmadığı açık ve net ortada iken böyle bir uygulamanın ekonomik kaybının da doğru analiz edilmesi gerekmektedir.

Bölge illerinde yeni işgücüne olan ihtiyaç özellikle yerel halkın çalışmayı tercih etmediği vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarında Suriyeliler ile karşılanabilir. Ancak Suriyelilerin işgücü piyasasına dahil edilmesi, çalışma barışının bozulmaması ve de kayıt dışı ekonomiyi büyütmemesi için yasal bir çerçevede olmalıdır.

Bu noktada Suriyelilerin çalışma barışını bozmadan nasıl çalışma hayatına dahil edileceği Gaziantep Ortak Akıl Raporu'nda açıkça belirtilmiş, yetkililere iletilmiş ve kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu raporda da aşağıdaki şekilde yinelenen önerimiz kısmen 22 Ekim'de resmi gazetede yayınlanan **“Geçici Koruma Yönetmeliğinde”** yer bulmakla beraber henüz uygulamaya geçmemiş olması, hem sosyal hem de ekonomik kayıplarımızı artırmaya devam etmektedir.

İş piyasasına erişim hizmetleri

MADDE 29- (1) Geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(2) Geçici koruma kimlik belgesine sahip olanlar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurabilir.

(3) Yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuatta yer alan hükümler saklıdır.

(4) Geçici korunanlara verilen çalışma izinlerinin süreleri, geçici korumanın süresinden fazla olamaz. Geçici koruma sona erdiğinde, bu kapsamda verilen çalışma izni sona erer.

(5) Geçici korunanlara verilen çalışma izni, Kanunda düzenlenen ikamet izinleri yerine geçmez.

Suriyelilere çalışma izni verilmesinin gerekçesi ve uygulama önerisi birinci raporumuzda aşağıdaki şekilde yer bulmuştı:

... çalışma barışı bozulmadan yasal çerçevelerde Suriyelileri geçici süreli çalıştırmanın yolları bulunmalıdır. Yabancı statüleri baki kalmak kaydıyla geçici çalışma izinlerini içeren bu strateji, bu nüfusun sağlık ve eğitim hususundaki sıkıntılarını da ciddi derecede azaltacaktır. Verilecek iş ve geçici çalışma izinleri aynı zamanda kayıt dışılığın önüne geçecektir.

Geçici çalışma izninde takip edilebilecek yol; Devletimizin Suriyeli çalışanların sosyal güvenlik (sağlık) masraflarını karşılaması olacaktır. Geçici çalışma izni, savaşın bitmesi ile sona ermeli ve Suriyelilerin evlerine dönerken müktesap hak ve tazminat taleplerinin önüne geçecek bir sistem, uluslararası hukuk ilkeleri de göz önüne alınarak oluşturulmalıdır.

Suriyelilerin çalışmasının, çalışma barışını bozma tehlikesine karşı firmalarda çalışacak Suriyelilere yönelik toplam çalışanların belli bir oranında olmak koşulu getirilebilecektir.

Halihazırda Suriyelilere uygulanan çalışma izni prosedürü, genelde uygulandığı gibi pasaport gerektirmekte ve uzun bir süreci kapsamaktadır. Kayıt yaptıran ve en az altı aydır ülkemizde ikamet edenlere herhangi bir prosedür aranmadan çalışma izni verilmesi yönünde çalışmalar başlatılmış fakat henüz uygulamaya geçmemiştir.

Bu çalışmanın uygulamaya geçmesi Suriyelilerin istihdamındaki problemleri önemli ölçüde çözecektir. İş ve işçi bulma kurumuna benzer merkezler oluşturularak Suriyelilerin mesleklerine göre işyerlerine tasnif edilmesi, atılacak bir sonraki adım olabilecektir.

2.5. **Enflasyonist baskı ve gayrimenkul sektöründeki fiyat artışları:** Suriyeli sığınmacıların bir diğer ekonomik yansıması ise enflasyon oranlarıdır. Talep arttıkça temel gıda ve ev fiyatları yükselmiş ve sınır illerinde hayat pahalılığı ortaya çıkmıştır. Gaziantep ve bölge illerinde enflasyon Türkiye ortalamasının üstünde seyretmektedir. 2011 yılında Türkiye’de enflasyon %10,45 iken Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerinin yer aldığı TRC1 Bölgesinde enflasyon % 11,68 olarak gerçekleşmiştir. Suriyelilerin Gaziantep başta olmak üzere bulundukları bütün illerde ev kiralari Türkiye ortalamasının oldukça üstünde seyretmektedir.

Kira artış oranı

Yıl	Türkiye artış oranı (%)	TRC1 artış oranı (%) (Gaziantep,Kilis,Adıyaman)
2010	3,96	5,34
2011	4,71	4,49
2012	5,46	8,35
2013	6,5	14,24
2014	7,34	15,54
2015*	7,58	14,4

Kaynak: TÜİK

*Temmuz

2.6. **Bölgedeki Suriyeli yatırımcıların artması:** Türkiye’ye gelen Suriyelilerin sadece kırsal ve alt gelir grubundan oluşmadığı, yatırımcı ve tüccar Suriyelilerin de ülkemize yerleştiği görülmektedir. Ortadoğu ülkeleri ile son derece iyi bağlantılara sahip Suriyeli tüccarların Türkiye’den ticaret yapması, Türkiye mallarını sahip oldukları iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırmaları ekonomiyi olumlu yansımalar olarak değerlendirilebilir.

Her ne kadar Suriye’den Türkiye’ye büyük bir sermaye akışı olmasa da Suriyelilerin özellikle bölgede ticari faaliyete ve üretime katılmak üzere çok sayıda firma kurduğu görülmektedir.

Bu firmaları Gaziantep Ticaret Odası verilerine göre incelediğimizde 2013 yılından itibaren sayılarının hızla arttığını görmekteyiz. Suriye iç savaşından önce GTO’ya kayıtlı 12 Suriye uyruklu firma varken bu sayının 2014’te 347’ye, Ağustos 2015 itibari ile de 471’e ulaştığı görülmektedir.

Bu firmaların faaliyet alanlarına göre dağılımına bakıldığında ise gıda ve tekstil sektörlerinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Gaziantep Ticaret Odası’na kayıtlı Suriye uyruklu firma sayısı

YIL	FİRMA SAYISI
2011 öncesi	12
2011	20
2012	31
2013	122
2014	347
2015	471

Kilis Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı Suriye uyruklu firma sayısı 70, Şanlıurfa'da 56, Antakya'da ise 250'dir.

Suriyeliler ayrıca, sınır illeri başta olmak üzere Türkiye genelinde Odalara kayıtlı olmayan fırın, bakkal, lokanta gibi küçük çaplı, Suriyelilerin kendi alıştıkları tarzda ürünleri sattıkları dükkânlar açmaktadır. Fakat bu işletmelerin birçoğunun kaçak olması yerel esnaf arasında haksız rekabet ortamı doğurmaktadır. Gaziantep'te bu şekildeki küçük esnaftan sadece 26'sının Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği'ne kayıtlı olduğu tespit edilmiştir.

2.7. Suriye'nin ekonomik geleceğinde Türkiye'nin rolü : Mevcut durumda Suriyelilerin bölge ekonomisi üzerinde yarattığı etkilerin olumlu yanları olmakla birlikte olumsuzlukların büyük oranda daha fazla olduğu açıktır. Öte yandan bu süreçte atılacak her adımın ülkemizin Suriye'nin ekonomik geleceğinde oynayacağı rol düşünülerek atılması gerekmektedir.

Bu bağlamda Suriye ile bugünkü siyasi ilişkilerin durumu savaş sonrasındaki ekonomik ilişkilerin temelini oluşturacağından politika yapıcılarının buna hassasiyet ile yaklaşması gerektiğine dair uyarımız ilk raporda aşağıdaki şekilde yer bulmuş olup, bu konuda geç kalınmaması gerektiğinin altını bir kez daha önemle çiziyoruz.

Komşu ülke Suriye ile tarihi ve kültürel bağları olan, sıkı bir ekonomik işbirliği tesis eden ve böylesine bir fedakarlığa katlanan ülkemiz, Suriye'nin yeniden inşasında aktif ve öncü bir rol almalıdır. Bu yönde politikalar ve stratejiler geliştirilmeli ve temel adımlar belirlenmelidir. Her yönüyle olayın külfetini çektiğimiz bu meselede orta ve uzun vadede nasıl geri dönüşler alacağımızı planlamamız gerekmektedir. Bu konuda ilimizdeki Meslek odaları ve STK'lar geleceğe dönük projeler geliştirmeli ve bu Projeler devlet tarafından desteklenmelidir.

3. SAĞLIK SİSTEMİNDE YARATTIĞI ETKİ

Suriyeli misafirlerin beraberinde getirdiği bir diğer temel sorun sağlık hizmetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamplarda yaşayan Suriyeliler sağlık hizmetleri almada sıkıntı yaşamamaktadır. Kamp dışındaki Suriyeliler ise kayıt yaptırmaları durumunda devlet hastanelerinden ücretsiz şekilde faydalanabilmektedir. Sınır illerindeki devlet hastaneleri toplam hizmet kapasitesinin yaklaşık % 40'ını Suriyelilere sunmaktadır. Dolayısıyla bu illerdeki hastanelerde kapasite sorunu yaşanmaktadır. Özel hastaneler ise % 10 oranında Suriyelilere hizmet vermektedir.

Gaziantep'teki polikliniklerden bugüne kadar 1.399.893 Suriyeli faydalanmış olup 76.298 Suriyeli de kamu hastanelerinden yatarak tedavi, 53.130 kişi de ameliyat hizmeti almıştır. Bu süreçte doğum sayısı ise 10.564 olarak gerçekleşmiştir.

Adıyaman'daki kamu hastanelerinde tedavi gören Suriyeli sayısı 16.420 olarak gerçekleşirken ameliyat hizmeti alan Suriyeli sayısı 413, doğum sayısı ise 767 olmuştur.

Suriyeli sayısının neredeyse il nüfusu kadar olduğu Kilis'te ise son iki yılda polikliniklerden faydalanan sığınmacı sayısı 157.860, ameliyat sayısı 23.047, doğum sayısı ise 4.393 olarak gerçekleşmiştir.

Halihazırda Gaziantep'in sağlık sistemi içerisinde kamusal yatırım sıkıntısının çekildiği bir dönemde, yoğun bakım ve benzeri birimlerin önemli bir kısmının Suriyelilere tahsis edilmiş olması, sıkıntıyı arttıran ve önlem alınmasını gerektiren bir husustur.

Diğer temel bir sorun, **toplum sağlığı** açısından. Birinci raporun hazırlandığı dönemde Gaziantep'te başlatılan çocuk felci aşısı kampanyası kapsamında ilimiz ve Suriye'ye komşu sınır kentlerde 0-5 yaş grubunun tamamına çocuk felci aşısı yapılmıştır. 1 Ocak 2014'ten bu yana çocuk felci aşısı (Oral palio aşısı) doz sayısı 17.858'e ulaşmıştır.

Çocuk felcini yok etmişken, aşırı bile kaldırmışken bu hastalık tekrar gündeme gelmiş, aynı zamanda kızamık ve şark çıbanı grubu hastalıklar da yeniden ortaya çıkmıştır.

Burada ortaya çıkan temel sorun, sağlık bakımından gelecek nesillere risk yaratan bazı sonuçların ortaya çıkmış olması. Bulaşıcı hastalıklar açısından dezavantajlı grup olan Suriyeli sığınmacıların aşılanmaları ve hastalanmaları durumunda sağlık kurumlarına başvurmalarının sağlanmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi ile riskli bölge/mahalle çalışmalarının yapılması, bu çalışmaların sürekliliği açısından önem arz etmektedir.

Gaziantep’te 1 Ocak 2014’ten 8 Ağustos 2015’e kadar olan zaman zarfında 6.663 Suriyeli çocuğa çeşitli aşılar yapılmıştır. (Kızamık 105; 4’lü Karma aşı (DaBT+IPA) 2.275; Suçiçeği 865; Hepatit A 9.757; PPD 2.279, Td 2.944, KKK (doz sayısı) 6.376, OPA (Oral palio aşısı) doz sayısı 17.858, KPA 8.322, Hepatit B 4.786, 5’li Karma Aşı 7.935, BCG (doz sayısı) 2.561)

Aynı zamanda sağlık konusunda toplumda var olan endişe üzerinde de durmak gerekmektedir. Bu endişeler ve eksik bilgiler kimi zaman insanları yanlış yönlendirmekte ve gerçek dışı söylentilere neden olmaktadır. Yetkili makamların yapacağı düzenli bilgilendirmeler bu noktada alınacak temel önlemdir.

Son olarak, savaş yaşamış, göç etmiş, sağlıksız koşullarda yaşayan dezavantajlı bu gruba hizmet veren sağlık ekibinin hem nicelik olarak hem de nitelik olarak zenginleştirilmesi gereklidir. Yeterli sayıda hekim, ebe, hemşire, sağlık memuru, teknisyenin yanı sıra diş hekimi, psikolog, fizyoterapist, vb. sağlık çalışanları ile ekibin güçlendirilmesi gerekmektedir.

4. SURIYELİ SİĞINMACILARIN EĞİTİM İHTİYACI

Suriyeli misafirlerin önemli bir kısmını ilköğretim, ortaokul ve lise çağındaki gençler oluşturduğu için eğitim önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu an Gaziantep'te eğitim çağındaki 63 bin 607 Suriyeli çocuk bulunmaktadır. Bunların 4 bin 500'ü kent merkezinde Milli Eğitime bağlı okullarda olmak üzere toplam 32 bin 803'ü eğitim görmektedir.

Eğitim alan 32 bin Suriyeli çocuklar kent merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullar dışında 39 geçici eğitim merkezinde eğitim görmektedir. UNICEF, Türkiye Diyanet Vakfı, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının desteklediği geçici eğitim merkezlerinde 1.114 Suriyeli öğretmen çalışmaktadır.

Bugüne kadar Suriyeli 1.736 yetişkin de Halk Eğitim Merkezinde çeşitli branşlarda eğitim aldı.

Gaziantep Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 3 yıllık çalışma planında Suriyeli öğrenci sayısının 78 bine ulaşması öngörülmektedir.

Eğitim gören Suriyeli çocukların il ve sınıflarına göre dağılımı;

	Gaziantep*	Adıyaman	Kilis	Şanlıurfa***	Osmaniye
Okul Öncesi	1.516	259	2.213**	2.090	
İlk Öğretim	16.610	1.885	9.747	22.974	3.000
Ortaöğretim	6.737	1.020	4.223	9.916	
Lise	3.440	387	2.194	4.127	
TOPLAM	28.303	3.551	18.377	39.107	

*Gaziantep'te 4.500 Suriyeli de kendilerine tahsis edilen Milli Eğitime bağlı okullarda eğitim görmektedir.

**Kilis'teki okul öncesi eğitim olan Türk öğrenci sayısı 2.020

***Şanlıurfa'da 144 Suriyeli çocuk da özel eğitim sınıfında eğitim almaktadır.

Ortak Akıl Raporu-1 hazırlandığı sırada okul çağındaki Suriyeli çocukların sadece yüzde 10'nun eğitime erişebildiği düşünüldüğünde gelinen nokta iyi olmakla birlikte yeterli değildir. Çünkü Suriyelilerin makul derecede topluma entegrasyonunu sağlamanın birinci şartı en temel insan hakkı olan eğitim hakkının sağlanmasıdır. Suriyeliler yaşadıkları toprakların toplumsal kurallarını ve dilini öğrendikçe iki toplum daha uyumlu ve hoşgörülü bir yaşam süreçleridir. Bu noktada Türkçe öğrenmenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği gibi, Suriyeliler ülkeye giriş yapmaya başladığında, bunun geçici bir durum olacağı düşünülüyordu. Bundan dolayı, büyük çoğunluk Türkçe öğrenmeye ilgi duymadı. Ancak, sürecin uzaması, Suriyeliler arasında (yetişkinler de dâhil olmak üzere) Türkçe öğrenme talebini arttırmış durumdadır. Bu talebi karşılamak anlamında yetişkinlere Türkçe eğitimi sağlayan merkezler oluşturulmalıdır.

Bu tespitler ışığında, şu anda sınırlı sayıda eğitim çağındaki Suriyeli çocuklara verilen eğitimlerin, en kısa sürede hem Suriyeli hem de Türk öğrencilerin birlikte karma eğitim alacağı bir sisteme (1 yıl Türkçe hazırlık öngörülebilecektir.) dönüştürülmesi gerekmektedir.

Bu çocukların Türkçe eğitim almalarının önünün açılması, eğitim çağındaki çocukların ve gençlerin eğitimlerini yarım yamalak sürdürmesine engel olacaktır. Suriyeli çocukların eğitimlerinin kent ve sistem içinde toplumsallaştırılması gerekiyor.

Yükseköğretimde Suriyeliler

Eğitim konusuna yükseköğretim açısından bakıldığında, dil ve akademik gereklilikleri karşılamak şartıyla Suriyeli gençler Türkiye'deki üniversitelere başvurabilir. Türkiye'de okumak isteyen öğrencilerin her üniversite tarafından düzenlenen Yabancı Öğrenci Sınavı'nı (YÖS) geçtiğini göstermesi gerekmektedir.

Sınır illerindeki Üniversitelere lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde başvurusu yapan yabancı sayısı, Suriye'de savaşın patlak vermesi ile kat kat artmıştır. Şu an Gaziantep'teki devlet ve vakıf üniversitelerinden toplam 1.056 Suriyeli öğrencinin eğitim aldığı tespit edilmiştir. Bu rakam Şanlıurfa'da 85, Osmaniye'de ise 300'dür. Üniversite eğitimine dahil olan öğrenciler dil problemi yaşamamak için daha çok eğitim dili İngilizce olan bölümleri tercih ettikleri görülmektedir.

5. TURİZM

Önce Suriye’deki iç savaş, ardından terör örgütlerinin şiddet faaliyetleri Türkiye’nin güneydoğu sınırındaki iller için güvenlik tehdidi oluşturmuş ve hem ekonomik hem de sosyal kayıplara neden olmuş ve olmaya da devam etmektedir.

Dolayısıyla, son yıllarda tarihi ve kültürel değerleri, modern konaklama tesisleri ve gastronomisi ile önemli bir destinasyon haline gelen Gaziantep turizmde de Suriye krizi ve ardından yaşanan bazı olayların yarattığı güvenlik tehdidinden dolayı kayıplar yaşamaya başlamıştır. Sınır kapılarından giriş yapan yabancı turist sayısı 2014 yılında % 53 düşmüştür. Sınır kapılarından giriş yapan yabancı turist sayısı 2015 yılının ilk 6 aylık döneminde ise % 44 gerilemiştir. Aynı dönemde konaklayan yabancı turist sayısında ise % 46 gerileme görülmüştür. Yıl sonunda bu rakamın daha da düşeceği tahmin edilmektedir.

SINIR KAPILARINDAN KARA,HAVAVE DEMİRYOLU İLE GİRİŞ YAPAN TURİST SAYISI			
YILLAR	YERLİ TURİST SAYISI	YABANCI TURİST SAYISI	TOPLAM
2010	66.012	58.143	124.155
2011	82.625	69.506	152.131
2012	88.523	125.274	213.797
2013	68.322	150.102	218.424
2014	149.310	70.189	219.499

Konaklayan Turist Sayıları				
YILLAR	YERLİ	YABANCI	TOPLAM	Değişim (%)
2010	203.044	32.927	235.971	
2011	228.203	47.103	275.306	17
2012	253.043	48.327	301.370	9,5
2013	244.926	38.641	283.567	-6
2014	307.594	123.146	430.740	52
2014*	141.094	72.454	213.548	
2015*	157.723	39.192	196.915	-8

*Ocak-Mayıs dönemi

SONUÇ

Türkiye'nin kapılarını açtığı Suriyeliler görünen o ki ya çok uzun yıllar sonra ülkelerine dönecek ya da hiç dönmeyecekler. Dolayısıyla yerel halkın bu durum karşısında göstermesi muhtemel tepkiyi önlemek, toplumsal bir kaosa sebebiyet vermemek için kapsamlı bir Suriyeli mülteci politikasına ihtiyaç duyulmaktadır. 1 Kasım genel seçimlerinin ardından kurulacak olan hükümetin önceliklerinden biri bu konu olmalıdır. Suriyeli sığınmacılar meselesi siyasi tartışmalardan bağımsız bir şekilde ele alınmalıdır.

Bu noktada; Suriyelilerin tamamının kayıt altına alınması, sağlık ve eğitimde ek kapasite inşası, çalışma izni düzenlemesi, Suriyeli nitelikli insan gücünün Türkiye'de kalışının teşvik edilmesi, yerel otoritelere inisiyatif verilmesi, yerel ile merkez arasında koordinasyon sağlanması, sınır illerinde Suriyeli kanaat önderleri grupları oluşturulması, sınır illerinde yeni imar alanları açılması ve bu illerdeki yükün azaltılması, uluslararası yardımın artırılması, sınır kontrollerinin artırılması, ve olası asayiş sorunlarına etkin çözüm geliştirilmesi yönünde ilgili makamlar ivedilikle harekete geçmeli.